

HAUHO Adenius
Rautakautisen kalmiston ympäristön koekaivaus

MUSEOVIRASTO
Arkeologian osasto, koekaivausryhmä II
Simo Vanhatalo 2007

KAIVAUSKERTOMUS

Kohteen nimi: Hauho Adenius
 Muinaisjäännöslaji: rautakautinen kalmisto
 Muinaisjäännösrekisterinumero: 830 10 021
 Inventointinumero: Saukkonen: 95

Lääni: Länsi-Suomen lääni
 Kunta, kunnanumero: Hauho, 83
 Kylä, kylänumero: Alvettula, 403
 Tontti, rek.no: Mäkelä, 4: 9
 Kiinteistötunnus: 83-403-4-9
 Maanomistaja: Timo Paasikivi
 Katuosoite: Roopenmutka 8
 Postinumero, -toimipaikka: 14680 Alvettula
 Gt-kartta: 2 (4)
 Peruskartta: 2132 08 Alvettula
 Yhtenäiskoordinaatit: P: 6790462 mjrek: P: 6790474 v.1912: P: 6790482
 I: 3364946 I: 3364944 I: 3364942
 Z: 96–97 Z: 96–97 Z: 96

Peruskoordinaatit: X: 6787965 mjrek: X: 6787970 v.1912: X: 6787985
 Y: 2526236 Y: 2526230 Y: 2526230
 Z: 96–97 Z: 96–97 Z: 96

Paikannusmenetelmä: GPS-satelliittipaikannin Garmin, tarkkuus < ±4 m
 Kohteen osoite: Roopenmutka 8

Rahoittaja: Museovirasto, koekaivausryhmä II
 Tutkimusaika: 11.6.–15.6. 2007
 Tutkimustapa: koekaivaus, koekuopat
 Tutkimusala / kaivausala: 500 m² / 7 m²
 Kaivauksenjohtaja: Simo Vanhatalo, HuK
 Piirtäjä: Riikka Mustonen, HuK
 Tutkimusavustaja: Jan-Erik Nyman, HuK
 Kaivajat: –
 Kaivauslöydöt: –
 Valokuvat: F. 144179–144190, kuvat 1–12, luettelo s. 4, s. 10–14, 5 kuvataulua
 Diat: D. 60548–60558, luettelo s. 5
 Gt-karttaote: GT 2, pain. 2000, s. 6
 Peruskarttaote: PK 2132 08 Alvettula, pain. 1986, s. 7
 Kartat: Yleiskartta, 1:200, A4, s. 8
 Taso- ja profiilikartta 1:25, s. 9

C14-ajoitukset: –

Aikaisemmat kaivaukset: Alfred Hackman 1912
 inventoinnit: Oiva Keskitalo (Luettelo Hauhon pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä 1941, 1945), Jyri Saukkonen 1983
 tarkastukset: Nils Cleve 1933, Sakari Pälssi 1933
 muut tiedot: 266/304/2006, 16.8.2006 ja 8.9.2006
 Aikaisemmat löydöt: KM 6044 (keihäänterä), Diar. 3.5.1912 ja KM 6097: 5–95 (rautakautisia kalmistolöytöjä), Diar. 1.7.1912

Lähistön muinaisjäännökset: Männistönmäki (83 01 0022, kivikautinen löytöpaikka), Soiniemi (83 01 0054, rautakautinen asuinpaikka), Isoroopentie (1000 00 0333, kuppikivi)
 Lähistön löydöt: KM 1869: 19 (tuura, Männistönmäestä), KM 1869:21 taltta, Männistöstä)
 KM 9766, Diar. 25.10.1933, Männistönmäki
 KM 9794, Diar. 31.12.1933, Männistönmäki
 KM 10497: 1, Diar. 19.11.1936, Männistönmäki
 KM 31692 1-97, Diar. 8.11.1999, kalmistolöytöjä, Männistönmäki
 KM 24748: 1–31 (asuinpaikkalöytöjä) Diar. 28.7.1989, Soiniemi
 KM 25888: 1–9 (asuinpaikkalöytöjä) Diar. 23.10. 1990, Soiniemi
 KM 29898: 1–7 (saviastian paloja, piitä, kvartsi-iskos, kiekkokiviä), Diar. 10.12.1996, Soiniemi
 KM 34095: 1–3 (keramiikkaa) Diar. 11.11.2003, Soiniemi

TUTKIMUSPERUSTE

Rautakautisen kalmiston läheisyyteen on suunniteltu vesijohto- ja viemäriinjohto, joka liittyy kunalliseen vesijärjestelmään. Alfred Hackman tutki vuonna 1912 Juho (Janne) Adeniuksen talon (nykyisen Mäkelän tontin) pihan pohjoisosassa sijainneen polttokalmiston. Koekaivausryhmän tehtävänä oli varmistaa, ettei polttokalmiston tutkimattomia osia ulotu suunnitellun linjauksen kohdalle.

KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Tutkimuskohde sijaitsee 5,5 kilometriä luoteeseen Hauhon kirkosta, Alvettulan kylässä, vanhan kylätien länsipuolella. Alvettulan kylästä tunnetaan useita esihistoriallisia muinaisjäänneitä ja kylän nimi mainitaan kirjallisissa lähteissä jo vuonna 1431. Janne Adeniuksen talo (torppa) sijaitsi Tapolan talon mailla. Tapola on yksi Alvettulan kylän vanhimmista taloista. Se on mainittu asutuksen yleisluettelossa vuonna 1539.

Vuonna 1911 Janne Adenius kaivoi torppansa pihalla perunakuoppaa ja löysi suuren siirtolohkareen vierestä putkikeihäänkärjen (KM 6044). Työmies Samuli Hilden toimitti löydön Kansallismuseoon ja seuraavana vuonna arkeologi Alfred Hackman sekä opiskelija Harry Donner tutkivat paikalla sijainnutta kalmistoa 6 x 6 m:n alalta. Siirtolohkare sijaitsi Adeniuksen perunakellarin ja vajan välissä. Sen ympärillä oli pienempää kiveystä. Hackman tutki siirtolohkareen länsi- ja eteläpuolisen alueen. Kiven luoteispuolelta löytyi paljon koruja (mm. riipuksia, solkia ja rannerenkaiden sekä sormusten katkelmia). Tältä alueelta tuli myös veitsiä ja niiden osia. Siirtolohkareen eteläpuolelta löytyi enimmäkseen aseita. Kalmistosta löytyi myös saviastian paloja ja 2674 g palanutta luuta. (Lähde: Oiva Keskitalo 1985: Esihistoria. *Hauhon–Luopioisten–Tuuloksen historia I*: 160–166) Kalmiston silmäkivenä ollut siirtolohkare on muutaman muun kiven ohella poistettu.

Suunniteltu vesi- ja viemäriputkilinja sijaitsee noin 15–20 metrin päässä tutkitun kalmiston reunasta asuinrakennuksen eteläpuolella. Talon asukas, Sara Löyttyjärvi kertoi, että Adeniuksen torpassa olleen vuonna 1924 tulipalo, jonka laajuutta ei tiedetä. Nykyinen asuinrakennus sijaitsee Adeniuksen torpan paikalla ja rakennuksessa runko saattaa olla ainakin sama kuin Adeniuksen aikana. Pihapiirissä olleet kevytrakenteisemmat rakennukset: vaja, perunakellari, lato, sauna ja ulkorakennus on purettu. Pihalle on tehty uusi piharakennus noin 1940-luvulla.

KAIVAUSMENETELMÄT

Suunnitellun vesiputkilinjan kohdalle mitattiin kaksi 1.5 x 0.8 metrin suuruista koekuoppaa (KK 5 ja KK 6) ja 4 kappaletta 1 x 1 m kokoista koekuoppaa. Pintaturve poistettiin lapiolla ja maakerrokset kaivettiin lastoilla. Löydöt otettiin talteen 10 cm kerroksissa. Tutkimusalueesta laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:200, jonka pohjana käytettiin Alfred Hackmanin ja Harry Donnerin laatimaa karttaa vuodelta 1912. Koekuopista 5 ja 6 piirrettiin tasokartat ja koekuopasta 6 piirrettiin myös kolmen sivun profiilit mittakaavaan 1:25. Kohteesta otettiin 12 valokuvaa ja 11 diakuva. Kaivausten päätyttyä pihamaalla sijainneet koekuopat täytettiin ja maise- moitiin huolellisesti.

KAIVAUSHAVAINNOT

Pihanurmikon alla oli humuksen ja hiekansekaista harmaanruskeaa karkeaa multaa. Syvemmillä oli liikaansekasta, tummanruskeaa karkeaa hiekkaa, jossa oli paikoin ruostelaikkuja. Koekuopassa 2 maa oli jonkin verran savista. Koekuopissa 5 ja 6 havaittiin vanhan riukuaidan seipäänjäljet. Hackmanin vuoden 1912 kaivauskertomuksen karttaan on juuri tälle kohtaa piirretty aita. Koekuopan 6 koillisreunassa oli hiilen- ja noensekainen likamaaläikkä, joka liittyy Adeniuksen talon tulipaloon. Vanhan pellon vieressä olevassa koekuopassa 1 näkyi vanhoja auranjälkiä. Yhdessäkään koekuopassa ei näkynyt mitään, joka liittyisi esihistorialliseen polttokalmistoon tai asuinpaikkaan, vaan kaikki havainnot viittaavat 1900-luvun asumiseen.

LÖYDÖT

Koekuopista löytyi runsaasti historiallisen ajan esineitä: rautanauvoja, tiiltä, punasavikeramiikkaa, posliinia, taso- ja pullolasia, palanutta luuta, 10 pennin kolikko vuodelta 1939, ruosteinen haarukka, pariston hiilisauva, hehkulampun kaula. Pullolasi on väritöntä, ruskeaa ja vihreää, tasolasi on väritöntä. Keramiikassa on vihreää, ruskeaa, keltaista ja väritöntä lasitetta. Löydöt tulivat heti turpeen alta ja jatkuivat 30 cm:n syvyyteen asti. Koekuopasta 2 löytyi epämääräinen kvartsiesine ja koekuopasta 5 huonolaatuinen kvartsi-iskos. Niiden ajoitus on epävarma. Koekuopasta 1 löytyi koristelematon punasavikeramiikan pala. Löydöt ovat pääosin resentejä, joten niitä ei tallennettu kokoelmiin.

YHTEENVETO

Koekaivausten avulla saatiin tutkittua suunniteltu vesijohto- ja viemäriinjan alue, jonka kohdalla ei havaittu mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa. Tulevien rakennushankkeiden ilmetessä lisätutkimuksia tarvitaan.

Simo Vanhatalo, HuK

Helsinki 22.10.2007

VALOKUVALUETTELO

HAUHO Adenius
kuvaaja: Simo Vanhatalo 2007
negatiivikoko: 6 x 6

- Kuva 1/F. 144179 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu eteläkaakosta.
- Kuva 2/F. 144180 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu etelälounaasta.
- Kuva 3/F. 144181 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu lounaasta.
- Kuva 4/F. 144182 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu lännestä.
- Kuva 5/F. 144183 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm syvyydessä, kuvattu lounaasta.
- Kuva 6/F. 144184 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm syvyydessä, kuvattu luoteesta.
- Kuva 7/F. 144185 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm syvyydessä, kuvattu koillisesta.
- Kuva 8/F. 144186 Koekuoppa 5 ja 15 cm:n syvyydessä näkyvät vanhan aidan seipäänjäljet, kuvattu koillisesta.
- Kuva 9/F. 144187 Koekuoppa 5 ja 15 cm:n syvyydessä näkyvät vanhan aidan seipäänjäljet, kuvattu luoteesta.
- Kuva 10/F. 144188 Koekuoppa 3, kuvattu pohjoiskoillisesta.
- Kuva 11/F. 144189 Alfred Hackmanin ja Harry Donnerin vuonna 1912 tutkiman kalmiston paikka, kuvattu luoteesta.
- Kuva 12/F. 144190 Alfred Hackmanin ja Harry Donnerin vuonna 1912 tutkiman kalmiston paikka, kuvattu lounaasta.

DIAKUVALUETTELO

HAUHO Adenius
Kuvaaja: Simo Vanhatalo 2007
Diakoko: 24 x 36

- D. 60548 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm:n syvyydessä, kuvattu kaakosta.
- D. 60549 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm:n syvyydessä, kuvattu lounaasta.
- D. 60550 Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 cm:n syvyydessä, kuvattu luoteesta.
- D. 60551 Koekuoppa 5 ja 15 cm:n syvyydessä näkyvät vanhan aidan seipäänjäljet, kuvattu luoteesta.
- D. 60552 Koekuoppa 3, kuvattu länsilounaasta.
- D. 60553 Yleiskuva tutkimusalueesta, takana kalmistoalue, kuvattu etelästä.
- D. 60554 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu lounaasta.
- D. 60555 Yleiskuva tutkimusalueesta, kuvattu lännestä.
- D. 60556 Yleiskuva tutkimusalueesta, takana perunapelto, kuvattu pohjoisesta.
- D. 60557 Hackmanin vuonna 1912 tutkiman kalmiston paikka, kuvattu luoteesta.
- D. 60558 Hackmanin vuonna 1912 tutkiman kalmiston paikka, kuvattu lounaasta.

HAUHO Adenius
 PK 2132 08 Alvettula, painettu 1992
 P: 6790462, I: 3364946, Z: 96–97, (X: 6787965, Y: 2526236, Z: 96–97)

Simo Vanhatalo 2007

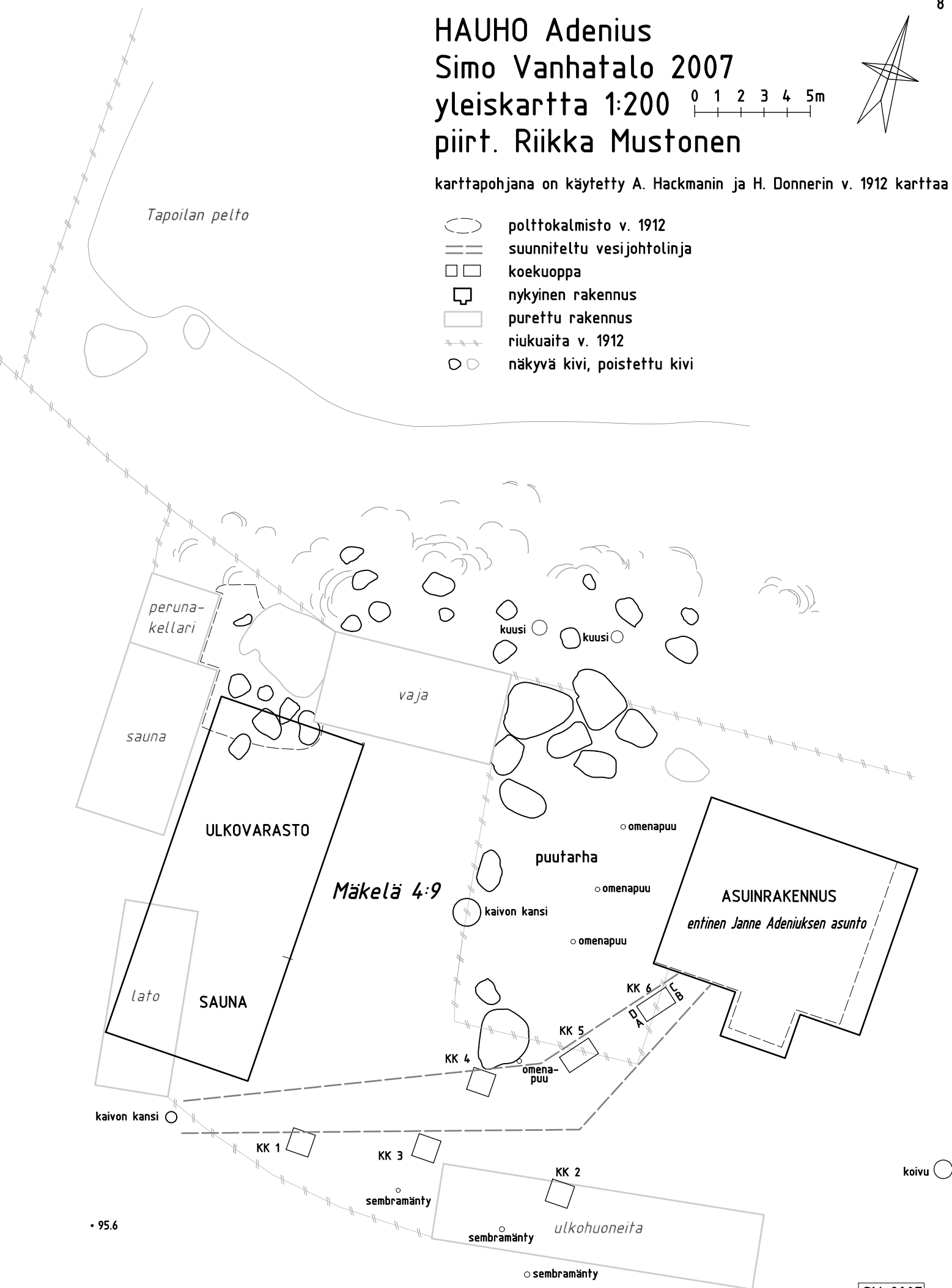
HAUHO Adenius Simo Vanhatalo 2007 yleiskartta 1:200

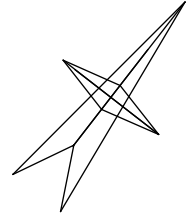
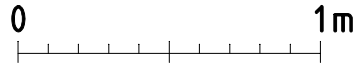
0 1 2 3 4 5m

karttapohjana on käytetty A. Hackmanin ja H. Donnerin v. 1912 karttaa

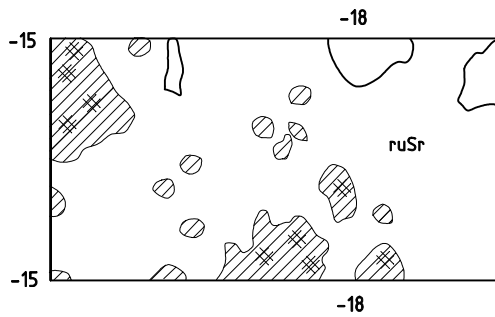
- polttokalmisto v. 1912
- suunniteltu vesijohtolinja
- koekuoppa
- nykyinen rakennus
- purettu rakennus
- riukuaita v. 1912
- näkyvä kivi, poistettu kivi

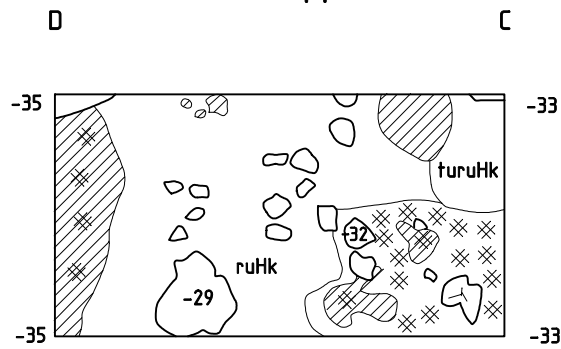

- likamaa
- hiili
- ruskea hiekka
- ruskea sora
- harmaanruskea hiekka
- tummanruskea turpeensekainen hiekka
- punaruskea hiekka
- karkea ruskeahiekka
- vaaleanruskea hiekka
- kivi

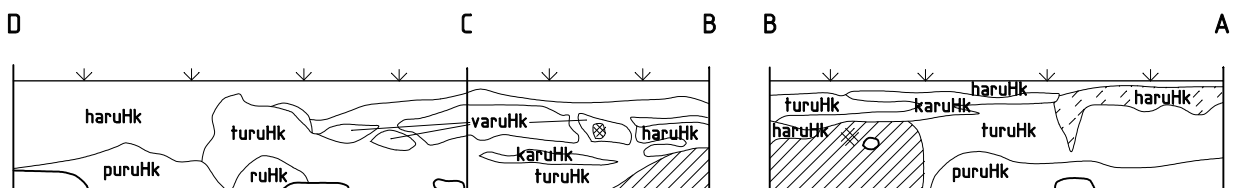
Koekuoppa 5

Koekuoppa 6

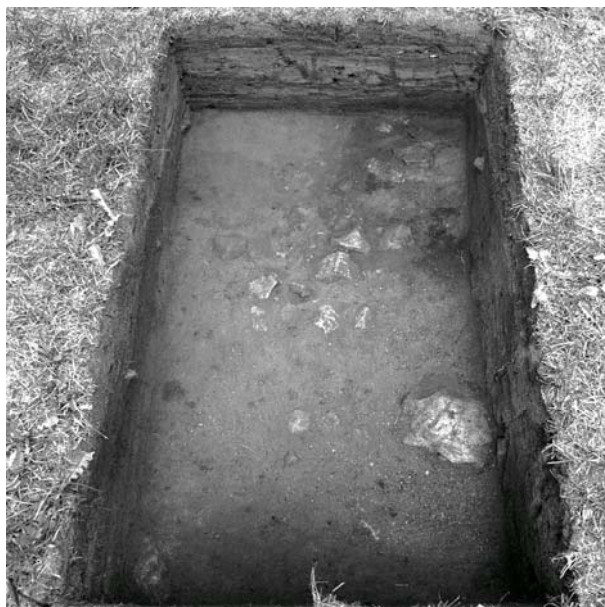
Koekuoppa 6

Kuvat 1–4/F. 144179–82

Yleiskuva tutkimusalueesta, keskellä ns. Adeniuksen talo, kuvattu eteläkaakosta, etelälounaasta, lounaasta ja lännestä.

Kuva 5/F. 144183

Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 m syvyydessä, kuvattu lounaasta.

Kuvat 6/F. 144184

Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 m syvyydessä, kuvattu luoteesta.

Kuva 7/F. 144185

Koekuoppa 6 ja sen itänurkan nokimaa-alue 33 m syvyydessä, kuvattu koillisesta.

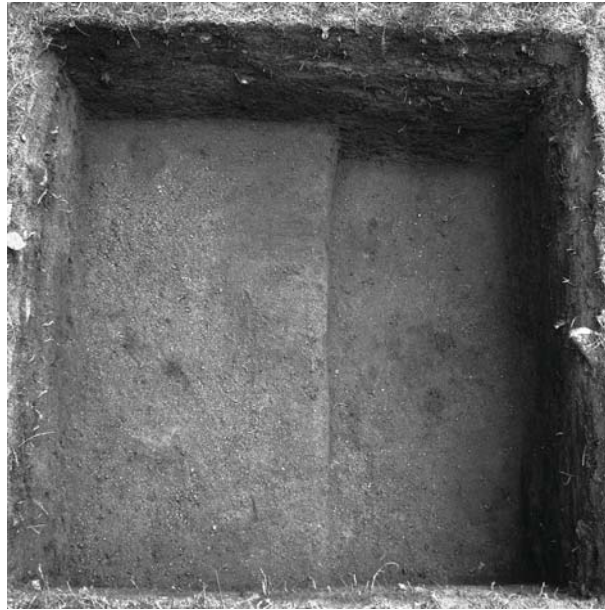
Kuvat 8/F. 144186

Koekuoppa 5 ja 15 cm:n syvyydessä näkyvät vanhan aidan seipäänjäljet, kuvattu koillisesta.

Kuva 9/F. 144187

Koekuoppa 5 ja 15 cm:n syvyydessä näkyvät vanhan aidan seipäänjäljet, kuvattu luoteesta.

Kuvat 10/F. 144188

Koekuoppa 3, kuvattu pohjoiskoillisesta.

Kuva 11/F. 144189

Alfred Hackmanin ja Harry Donnerin vuonna 1912 tutkiman kalmiston paikka, kuvattu luoteesta.

Kuvat 12/F. 144190

Alfred Hackmanin ja Harry Donnerin vuonna 1912
tutkiman kalmiston paikka, kuvattu lounaasta.